

Opetus- ja kulttuuriministeriö
Marjo Hellström
PL 29
00023 VALTIONEUVOSTO

s-posti: marjo.hellstrom@minedu.fi

Viite: lausuntopyyntöne 10.5.2010

Vihreä kirja

Kulttuuriteollisuuden ja luovan alan teollisuuden mahdollisuudet käyttöön

Säveltäjäin Tekijänoikeustoimisto Teosto r.y. kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi asiassa ja esittää lausuntonaan seuraavaa.

1. Teoston pääviestit

Pidämme Vihreää kirjaa tervetulleena, tarpeellisena ja ajankohtaisena kannanottona luovan alan kasvavaan merkitykseen yhteiskunnassa ja taloudessa. Siirtymä aineellisten hyödykkeiden tuotannosta ja kulutuksesta kohti palveluita ja aineettomia tuotteita nostaa yhä selkeämmin esille sekä tarpeen hyödyntää luovan toimialan potentiaalia mahdollisimman laajasti että veloitteen huolehtia sen toimintaedellytyksistä. Julkisessa keskustelussa on tällä hetkellä kaksi muutakin laajaa politiikka-asiakirjaa, valtioneuvoston selonteko eduskunnalle kulttuurin tulevaisuudesta ja komission Digitaalinen agenda, joilla on välitön yhteys Vihreän kirjan aihepiiriin ja tavoitteenasetteluihin. Tästä syystä seuraavassa on vertailtu Vihreän kirjan linjauksia myös niissä esitettyihin näkemyksiin.

Yhteenvetona lausunnostamme toteamme, että

- luovan toimialan ja kulttuurin tuotannon paikallisuus on vahvuus, jonka myös Vihreä kirja asettaa alan keskeiseksi menestystekijäksi
- luovan toimialan ihmisten ja yritysten laaja-alainen osaaminen on menestystekijä, jota on varsinaisen ammattitaidon lisäksi arvioitava esimerkiksi liiketalous-, tietotekniikka- ja verkosto-osaamisen kannalta
- luovan toimialan menestys edellyttää tekijänoikeusjärjestelmän kannustavuutta koskien erityisesti tekijöiden sopimusvapautta, turvallista internet-ympäristöä ja paikallisten tekijänoikeuspalvelujen saatavuutta
- luovan toimialan innovaatiotoiminnan mahdollisuuksia tulee tarkastella laaja-alaisesti ja toimialan erityispiirteet huomioon ottaen.

2. Vihreä kirja ja Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle kulttuurin tulevaisuudesta

Vihreässä kirjassa todetaan, että kulttuurisällöillä on hyvin tärkeä merkitys tietoyhteiskunnan hyödyntämisessä, laajakaistainfrastruktuureihin ja -palveluihin investoimisessa, digitaali-tekniikoissa ja uusissa kuluttajaelektronikan ja televiestinnän laitteissa. Pidämme oikeana komission näkemystä, jonka mukaan kulttuuriteollisuuden ja luovan teollisuuden kehityksen avaintekijöitä ovat ne mahdollisuudet, jotka sisältyvät kulttuuriseen monimuotoisuuteen, globalisaatioon ja digitalisoitumiseen. Komission mukaan olisi tästä syystä tärkeää luoda toimialalle oikeat toimintaedellytykset *parantamalla valmiuksia kokeilla, innovoida ja menestyä* yrittäjänä, helpottamalla rahoituksen saantia ja varmistamalla erilaisten taitojen sopiva yhdistelmä; auttaa toimialaa *kehittymään omassa paikallisessa ja alueellisessa ympäristössään ja käyttämään tätä ponnahduslautana kansainvälistymiseen; sekä siirtyä kohti luovaa taloutta käyttämällä toimialan oheisvaikutuksia hyväksi erilaisissa taloudellisissa ja sosiaalisissa toimintayhteyksissä.*

Toukokuussa 2010 annettu Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle kulttuurin tulevaisuudesta (VNS 4/2010 vp) sisältää samansuuntaisia linjauksia. Selonteossa painotetaan, että luova työ edellyttää ketteryyttä ja joustavuutta. Sen voima ei ole makro- vaan *mikrotaloudessa*, jonka uutena trendinä ovat kulttuurialan lisääntyvät osuuskunnat ja verkostomaiset yritykset. Selonteon mukaan luovan tuotannon voima on *laadullisissa* eikä määrällisissä kriteereissä. Verkostoissa on mahdollista tavoittaa kansainvälisesti myös pirstoutuneet kohderyhmät ja yleisöt. Selonteko korostaa, ettei kulttuurin kansantaloudellista merkitystä voi mitata ainoastaan yritysten liikevaihdon tai työllistymislukujen mukaan. Kansantaloudellisesti merkittäviä ovat myös kulttuurin vaikutukset ihmisten henkiseen hyvinvointiin. Kulttuuri on myös tärkeä osa kansainvälistä Suomi-kuvaa, joka voi edistää maamme kilpailukykyä, matkailuelinkeinoa ja vientiteollisuutta. Selonteossa arvioidaan vielä, että luovan työn taloudellinen merkitys perinteisten kulttuurialojen ulkopuolella kasvaa. Yhä suurempi osa taito- ja taideaineiden koulutusta saaneista työllistyy tulevaisuudessa kulttuurialojen ulkopuolella.

Sekä Vihreä kirja että Valtioneuvoston selonteko näyttävät antavan merkitystä kulttuurituotannon pieniä muotoja suosivalle *rakenteelle*, joka soveltuu hyvin yleistymässä olevaan verkostomaiseen työskentely- ja tuotantotapaan; luovan toimialan *paikallisuudelle*, joka ammentaa ideoita ja voimaa ruohonjuuritasolta ja välittää niitä verkostojen kautta eteenpäin; sekä kulttuuritoimialan myönteisille *oheisvaikutuksille*, jotka säteilevät yhteiskuntaan esimerkiksi työvoiman osaamisen ja hyvinvoinnin lisääntymisen kautta.

Erityisesti on syytä kiinnittää huomiota kulttuurisen monimuotoisuuden sisältöön ja merkitykseen. Euroopassa se tarkoittaa kansallisten ja alueellisten kulttuuri- ja kielialueiden ja niitä vastaavien sisältömarkkinoiden tunnustamista. Markkina-alueena Eurooppa ei ole eikä voi olla samalla tavoin yhtenäinen kuin esimerkiksi Yhdysvallat. Esimerkiksi suomalaisilla musiikkimarkkinoilla kotimaisen musiikin osuus myynnistä ja kulutuksesta on yli puolet. Tämä on oman kulttuurimme ja kotimarkkinamme vahvuus. Paikallisuuden ja alueellisuuden tuottama monimuotoisuus on koko Euroopan vahvuus ja ominaispiirre, minkä komissio näyttää Vihreässä kirjassa ymmärtäneen.

Vihreässä kirjassa asetettujen tavoitteiden saavuttaminen edellyttää myönteisiä kannusteita, luovan toimialan turvallista ja ennakoitavaa toimintaympäristöä sekä toimialan erityispiirteiden huomioimista. Sekä jäsenvaltioiden että unionin tasolla erityisen huomion kohteena tulee

olla *luovan työn alkutuotanto*: tekijät, taiteilijat ja luovan tuotannon yritykset. Näille ihmisille ja yrityksille tulee taata mahdollisimmat suotuisat toimintaedellytykset.

Immateriaalioikeusstrategia on yksi komission Vihreässä kirjassa asettamista kolmesta toimintapolitiikan osa-alueesta, jotka vaikuttavat suuresti siihen, minkälaisin perusedellytyksin kulttuuriteollisuus ja luova teollisuus voivat toimia digitaalisessa ympäristössä. Luovan alan ihmisten ja yritysten kannalta hyvin keskeinen *kannustavuuden* elementti on vahva *tekijänoikeussuoja*: oikeus määrätä teoksen käytöstä ja saada siitä korvaus. Siihen liittyvät esimerkiksi tekijänoikeussuojan toimeenpantavuus verkkoympäristössä, luovan alan tekijöiden, elinkeinonharjoittajien ja yritysten sopimusvapaus sekä paikallisten tekijänoikeuspalvelujen saatavuus. Muita kannustavuuteen vaikuttavia tärkeitä kysymyksiä ovat tekijöiden ja taiteilijoiden verotus, sosiaaliturva ja eläkkeet, joita koskevien säännösten ja järjestelyjen ei tule olla syrjiviä muihin ammatin- ja elinkeinonharjoittajien ryhmiin verrattuna.

3. Vihreä kirja ja Digitaalinen agenda

Komissio julkaisi toukokuussa 2010 heti Vihreän kirjan julkistamisen jälkeen Digitaalinen agenda -strategiaohjelman. Siinä luvataan ehdottaa toimenpiteitä Vihreän kirjan saaman sidosryhmäpalautteen perusteella. Vihreä kirja osoittaa selkeästi linkin teknologian ja sisältötuotannon välillä todetessaan, että ”tieto- ja viestintätekniiikan leviäminen riippuu siitä, onko saatavilla laadukasta ja monipuolista kulttuurisisältöä. Kulttuurisisältö siis ratkaisee pitkälti sen, kuinka suuri yleisö hyväksyy kyseiset uudet tekniikat ja Euroopan kansalaisten tietotekniset ja medialukutaidot kehittyvät.” Digitaalinen agenda on Vihreässä kirjassa mainittu yhtenä kolmesta komission toimintapolitiikan osa-alueesta.

Digitaalisen agendan mukaan digitaalisen talouden kasvu perustuu positiiviseen, itseään vahvistavaan kierteseen. Yhteentoimivassa ja rajattomassa internetissä tarjolla olevat houkuttelevat sisällöt ja palvelut luovat kysyntää nopeampiin ja tehokkaampiin internet-liittymiin, mikä edelleen luo edellytyksiä investoida yhä nopeampiin yhteyksiin.

Digitaalinen agenda on kuitenkin hyvin niukkasoinen kulttuurituotannon ja luovan toimialan merkityksestä ja toimintaedellytyksistä. Agenda näyttäytyy ensisijaisesti teknologisenä projektina, joka ottaa kiinnostavat ja laadukkaat sisältötuotteet annettuna resurssina. Kärjistäen voi sanoa, että näin toimien sisältö asetetaan teknologian palvelukseen kun tavoitteena pitäisi olla tasapaino ja komission kuvaaman positiivisen kierteen mukaiset sisällön ja teknologian myönteiset keskinäiset seurannaisvaikutukset.

Teknologian ja sisältöjen välisen haitallisen epätasapainon tunnistaminen on erityisen tärkeää Suomessa, missä teollinen ajattelu ja teknologian ensisijaisuus edelleen ohjaa vahvasti esimerkiksi talouteen, työllisyyteen ja yritystoimintaan liittyviä valintoja. Kuitenkin esimerkiksi huhtikuussa 2010 julkaistun SITRAn Elinvoimainen Suomi -raportin mukaan verkottuvassa palvelutaloudessa uutta kasvua luodaan usein yksittäistä toimijaa laajemmissa kokonaisuuksissa, jotka kehittyvät käyttäjä- ja ratkaisulähtöisesti. Raportissa ennustetaan, että tulevaisuudessa kasvu ei voi enää tulla vain muutamilta teollisilta toimialoilta ja niiden harvalukuisilta suurilta yrityksiltä vaan kasvun on tultava *lukuisista eri lähteistä*.

Komissio näyttää ajattelevan samansuuntaisesti, kun se Vihreässä kirjassa toteaa seuraavasti: ”Yleisesti ottaen kulttuuriteollisuuden ja luovan teollisuuden perustan muodostavat ri-

kas ja monipuolinen kulttuuriperintö, kyvykkäät taiteilijat ja muut luovien ammattien harjoittajat, ja ne tuovat luovan työn markkinoille eri tavoin toisiinsa kytkeytyviä yrittäjä- ja innovointipalveluja yhdistelemällä”. Komissio myös arvioi, että makrotaloudellisella tasolla kulttuuriteollisuuden ja luovan teollisuuden ja muiden tuotannonalojen välisiä yhteyksiä olisi vahvistettava koko talouden eduksi. Esimerkiksi kulttuuriteollisuudelle ja luovalle teollisuudelle tarkoitetut innovoinnin tukimuodot voivat auttaa myös tuottamaan innovatiivisia ratkaisuja muille aloille, mikä auttaa ottamaan käyttöön Euroopan talouden koko innovointipotentiaalin. Komissio nostaakin luovan toimialan aseman vahvistamisen innovoinnin ja rakennemuutoksen voimanlähteenä yhdeksi kolmesta Vihreän kirjan toimintapolitiikan osa-alueesta.

Suomen teollisessa perinteessä innovaatiot ovat olleet teknologisia. Niiden varaan on rakennettu suuren mittakaavan teollisuustuotantoa. Innovaation käsite on kuitenkin laajentunut ja monimuotoistunut viime vuosina. TEKESin määritelmän mukaan innovaatio tarkoittaa kaupallisesti tai yhteiskunnallisesti uudella tavalla hyödynnettyä tietoa ja osaamista. Oleellista on innovoinnin tuloksena syntyvä tuotannon korkeampi jalostusarvo ja tuottavuus.

Toukokuussa 2010 julkaistu eurooppalaisen asiantuntijaryhmän työryhmäraportti (Final Report: OMC – Expert Working Group on maximising the potential of Cultural and Creative Industries) korostaa yhtä luovien toimialojen erityispiirrettä. Mikään niistä ei suuntaudu yksinomaan markkinoille vaan jokaisella toimialalla on itsenäinen, taiteellisesti suuntautunut puolensa ja rajapintansa. Raportin mukaan luovan toimialan ”markkinapuolisko” johtaa innovaationsa usein ”taiteellisella puoliskolla” tehdystä kehitys- ja tutkimustyöstä esimerkiksi niin, että kaupallisen kulttuurituotannon palveluksessa olevat saavat vaikutteita ja virikkeitä epäkaupallisista taide- ja kulttuurielämyksistä. Tästä syystä raportissa katsotaan, että kulttuurin ja taiteen tuottamiseen annettua tukea voidaan pitää tutkimus- ja kehityspanoksena samaan tapaan kuin tieteen piirissä erotetaan perustutkimus ja soveltava tutkimus. Raportissa sanottu osoittaa, että luovan toimialan innovaatiotoiminta ja -mahdollisuudet tulee ymmärtää laaja-alaisesti. Innovaatioihin kannustamiseen sekä panos-tuotos -yhteyksien ennakkoluulottomaan näkemiseen tulee luovalla toimialalla kiinnittää erityistä huomiota.

Helsingissä, kesäkuun 9 päivänä 2010

Säveltäjäin Tekijänoikeustoimisto Teosto r.y.

Katri Sipilä
toimitusjohtaja

Martti Kivistö
edunvalvontajohtaja

Mikä Teosto on?

Teosto on vuonna 1928 perustettu säveltäjien, sanoittajien, sovittajien ja musiikinkustantajien tekijänoikeusjärjestö. Edustamme noin 25 000:ta kotimaista musiikin tekijää ja kustantajaa, ja lisäksi vastavuoroisuussopimusten kautta noin kahta miljoonaa ulkomaista oikeudenhaltijaa. Keräämistämme musiikin esitys- ja tallennuskorvauksista jaoimme vuonna 2009 oikeudenomistajillemme 86,5 %.

Teosto toimii yhdyssiteenä musiikin tekijöiden ja käyttäjien välillä huolehtien siitä, että musiikin käyttäjät saavat luvat musiikin käyttöön ja että oikeudenomistajat saavat korvaukset teostensa käyttämisestä. Oikeuksien hallinnoinnin lisäksi Teosto edistää monin tavoin kansallista kulttuuria. Yhdistyksen aatteelliseen toimintaan kuuluu suomalaisen luovan säveltaiteen edistäminen.